

Colaboratori gorjeni ai lui Mihai Viteazul

VASILE MARINOIU

Amurgul secolului al XVI-lea va găsi Țările Române, sub suzeranitatea Porții Otomane, dar ele vor reuși, pentru o scurtă perioadă de timp să-și câștige independența. Meritul îl va avea domnitorul Țării Românești, Mihai Viteazul (1593—1601), cel ce a rămas în amintirea românilor ca unul dintre cei mai viteji voievozi și de al cărui nume se leagă înfăptuirea unității politice a țărilor române, unire clădită pe continuitatea și unitatea etnică și de civilizație a poporului român.

Locuitorii de pe cursul mijlociu al Jiului, vor fi prezenți în oastea viteazului voievod. Aici, mai mult decât în alte județe, obștea sătească a jucat un rol deosebit de important. Satele de moșneni din Gorj s-au menținut în decursul secolelor, fiind principalul izvor al oștii de țară, oaste care a dus greul luptelor în perioada 1595—1597. Pe lângă satele de moșneni asistăm, în această perioadă, la o creștere a puterii boierimii și la formarea marilor latifundii boierești compusă din zeci de sate. În Gorj, posedau moșii mari boieri, printre care frații Buzești, ce aveau chiar „Tg.-Jiului din moși strămoși“¹, Lupu paharnicul, cu moșiile Șomănești, Rogojelu și Negomir², Stoichiță Rioșeanu³ din Strâmba, mare vistier, Mihai Bengescu din Bengești, mare spătar⁴, Barbu Clucerul din Drăgoieni⁵, Pređa Tântăreanu

din Țânțăreni⁶, Bălaci Urdăreanu postelnic⁷ din Urdari, Nicola Glogoveanu din Glogova⁸.

Toți acești boieri din Gorj, vor juca un rol însemnat în timpul domniei lui Mihai Viteazul, unii pe plan diplomatic, așa cum au fost frații Buzești și vistiernicul Stoichiță Rioșeanul, ceilalți pe plan militar știut fiind faptul că locuitorii de pe moșiile boierilor erau datori să participe la oaste sub conducerea acestora ca ostași călări și să-i țină pe cheltuiala lor trei luni.⁹

La această oaste de țară, se adaugă, cu un rol destul de important în armata Țării Românești, curtenii sau roșii ce luptau călări cu arme proprii, numărul acestor ostași crescând prin înscrierea în rândurile lor a unor sate întregi, cu scutirea de dări în schimbul slujbei militare. Ei aveau și atribuții administrativ-fiscale.

S-au organizat și grupuri de oaste, alcătuite din țărani, organizați teritorial, pe județe. Se știe că în octombrie 1599, în drum spre Transilvania „frații Buzești și banul Udrea” au trecut pe Valea Oltului, pe la Turnu Roșu cu „...oștile Craiovei și ale Jiului (Gorjului) și cu ale Mehedinților”¹⁰, marii boieri comandând aceste corpuri teritoriale nu în calitate de boieri, ci de comandanți de armată.

Tot ca o problemă de organizare a oștirii, trebuie amintită și apariția în timpul domniei lui Mihai Viteazul, a căpitanilor, conducătorilor de grupuri mai mari de oșteni, câțiva căpitani fiind amintiți și în Gorj — Dumitrașcu căpitan din Frăteștii de Jos¹¹, Preda Haiducu căpitan din Pojogeni¹² și Mihai Cepleanu din Bălcești¹³.

Dacă Mihai Viteazul a fost omul inițiativelor și curajului, nu mic este meritul acelor care au știut să vadă în el, de la început, aceste calități.

În cele ce urmează vom prezenta pe cei mai importanți colaboratori din Gorj ai lui Mihai Viteazul. Principalele izvoare folosite sunt documentele emanate din cancelariile vremii, inscripția murală din biserica „Sfinții Arhangheli” din Bengești, unele studii ale unor istorici privind evenimentele epocii și pe marii dregători și familii boierești din Oltenia etc.

Nu vom insista asupra contribuției fraților Buzești, aceștia fiind legați de Gorj doar prin moșiile pe care le dețineau în județul nostru.

Unul dintre cei mai importanți colaboratori gorjeni ai lui Mihai Viteazul a fost boierul Stoica Rioșeanu din Strâmba, ctitorul mănăstirii Sf. Treime din aceeași localitate. El s-a născut în anul 1538 și a trăit până în 1620. În lunga sa viață de 82 de ani, Stoica sau Stoichiță cum mai este amintit în documente, va avea un rol important în domnia lui Mihai Viteazul. Își începe cariera politică în 1588 când este amintit ca logofăt al II-lea până în 4 iulie 1595. De la această dată până în 1596 este amintit ca strângător de biruri — răbojar — în județul Ialomița.¹⁴ În documentul din 11 ianuarie 1597 Stoica Rioșeanu este amintit pentru prima dată ca mare vistier, dregătorie pe care o deține până la sfârșitul lunii octombrie 1599, când îl însoțește pe Mihai Viteazul în Transilvania. La Alba Iulia el este la mare cinste fiind numit în noul sfat al Transilvaniei ca mare postelnic¹⁵. Acum va avea unul din cele mai însemnate roluri în activitatea diplomatică a viteazului domn al Țării Românești și al Ardealului.

După moartea lui Mihai Viteazul el a rămas credincios lui Radu Șerban care îl va numi mare logofăt, amintit cu această dregătorie în toate hrisoavele din perioada 12 august 1602 — 30 mai 1608¹⁶. Timp de peste un an este fără dregătorie fiind amintit ca fost mare logofăt, apoi în documentele din perioada 29 martie până în 9 mai 1611, consemnat ca mare vistier. Pleacă cu Radu Șerban în pribegie din 1611, până în 1614 când se găsea la Tyrnau, de unde revine apoi în țară. Între anii 1618—1620 este amintit ca mare vistier. Moare în intervalul 25 martie, când el își face diata și 3 mai 1620, fiind înmormântat la mănăstirea Strâmba, ctitoria sa. Stoica Rioșeanu a avut ca frate pe postelnicul Bălaci Urdăreanu, când domnitorul, prin hrisovul din 17 iulie 1598 îi dăruiește satul Urdari¹⁷. Desigur că și el a fost atras în iureșul evenimentelor din timpul lui Mihai Viteazul, concludentă fiind și dania de mai sus.

Stoica Rioșeanu era în timpul domniei lui Mihai Viteazul la o vârstă când nu putea să ia parte la acțiuni militare, dar la o vârstă optimă pentru acțiuni diplomatice pentru care avea și un har deosebit. Folosind priceperea, tactul și înțelepciunea acestuia domnitorul îi încredințează numeroase solii. Prima mențiune documentară în acest sens este cea semnalată în decembrie 1594, când domnitorul îi „întărește” mai mulți țigani... „Și cu acești mai sus-ziși țigani... a milu-

În doamna domniei mele pe boierul (domniei mele) jupan Stoica al doilea logofăt, pentru credincioasa și dreapta slujbă pe care au slujit-o domniilor noastre în țări străine¹⁸. Sumarul izvor de care dispunem nu ne ajută să știm precis despre ce misiune este vorba. Probabil se referea la negocierile diplomatice cu Aron-vodă, domnul Moldovei, din august 1594, când s-au făcut „jurăminte reciproce ca să se ajute unul pe altul¹⁹. De altfel, rapoartele diplomatice de la sfârșitul lunii octombrie 1594 anunțau alcătuirea alianței țărilor române. Documentele din mai 1595 nu îl semnalează printre boierii care au semnat tratatul din 20 mai, tratat prin care Mihai Viteazul era trădat de aceștia²⁰.

În decembrie 1595 Stoica al II-lea logofăt se găsea în suita lui Mihai Viteazul la Alba Iulia — când au stat 10 zile, fiind oaspeții lui Sigismund Bathory. Cu această ocazie se stabilește și ridicarea unei biserici ortodoxe la Alba Iulia și se vorbește de necesitatea unui ajutor bănesc din partea împăratului Rudolf al II-lea.

Activitatea diplomatică a lui Stoica a continuat și în anii următori, deoarece prin documentul din 4 august 1599, Mihai Viteazul îi recunoaște și îi întărește, lui Stoica mare vistier, mai multe sate în Ialomița și Gorj (Peștișani, Bâlta) „...pentru credincioasă și dreaptă slujbă pe care au slujit-o domniei mele în țări străine din tinerețea lui²¹.

Imediat după bătălia de la Șelimbăr, Mihai Viteazul trimite la Praga la împăratul Rudolf al II-lea, pe banul Michaelcea, care vorbește grecește, și pe Stoica marele vistier, pentru definitivarea titlului juridic de stăpânire asupra Transilvaniei și apoi a Moldovei, tratative ce s-au prelungit în tot timpul acțiunii de unificare politică²². Solia celor doi boieri români sosi cu alai mare la Viena, plină de daruri, între care calul de paradă al cardinalului Andrei Bathory și șapte steaguri, unde îl întâlni pe împărat la 21 decembrie 1599. Documentele vremii fac cunoscută expunerea lor. Mihai Viteazul cerea „...de a fi întărit și menținut în starea în care se află”, ba chiar întregind provincia „...cu înapoierea și adaosul cetăților Huszt, Simlău, Baia Mare, Oradea și alte locuri ce se țin de ele”. Ei cereau bani pentru o gardă personală de 4 000 de ostași²³.

La 26 ianuarie 1600 cei doi soli ai lui Mihai Viteazul se mai găseau la curtea împăratului, de data aceasta însă la Praga, unde primesc noi instrucțiuni pe care le prezintă a-

cum, pentru că: „...Mihai voievod cu tocmeala lui și cu pieire de mulți voinici, au luat Ardealul și l-au închinat cinstit împăratului”, dar „să-i socotească pentru această slujbă și nevoița ce s-au nevoit să-i lase Țara Românească și Țara Ardealului să-i fie moșie lui”. Se specifică, de asemenea, că de „...ar fi să se întâmple o nenorocire, el și urmașii lui să aibă ca loc de retragere moșii cu venit de 100 000 de taleri pe an. În caz că ar fi prins, împăratul să-l răscumpe-^{re}“²⁴. După aceasta Stoica mare postelnic pleacă la Alba Iulia dar pe neașteptate revine la Praga unde la 3 februarie împăratul răspunde solului cu laude pentru cele săvârșite de Mihai. La 20 februarie Stoica sau Stoichiță cum îi zicea Moise Szekely, se afla tot la Praga, unde într-o convorbire în limba croată cu acesta din urmă, îi arăta doleanțele lui Mihai. La 20 martie Stoica marele postelnic revine la Alba Iulia, cu misiunea îndeplinită, scrisorile împărătești pe care le aduce având darul să-l liniștească pe Mihai Viteazul.

În mai 1600 Stoica era alături de Mihai în Moldova fiind amintit într-un document din 1 iunie 1600 din Iași. Revine la Alba Iulia cu domnitorul celor trei țări române, iar la începutul lunii septembrie este trimis din nou la împărat cu Gașpar Kornis, unde obține la 22 septembrie numirea lui Mihai ca guvernator al Ardealului. Se spune în acest act, smuls prin atâtea stăruinți, că „Mihai va păstra pe viață cârmuirea Ardealului”²⁵. Era însă prea târziu, pentru că Mihai fusese înfrânt la Mirăslău.

Pentru rolul pe care îl jucase în tratatele diplomatice cu împăratul, Statele ardelenene cereau lui Mihai ca ostataci, patru boieri de frunte, printre care și pe Stoica marele postelnic²⁶. El este arestat împreună cu Radu Buzescu la Alba Iulia, dar în decembrie 1600 sunt eliberați de către George Basta, pentru că acesta ar dori să-i întrebuințeze spre a câștiga sprijinul turcilor.

Până la 19 iulie 1601 a rămas probabil la Alba Iulia, pentru că la această dată Mihai-vodă îi trimite vorbă să ridice pe secui la luptă. La 8 septembrie 1601, după moartea marelui voievod, Stoica Rioșeanu urma să primească, pentru serviciile sale, împreună cu alți mari boieri, daruri și scrisori de la împăratul Rudolf al II-lea²⁷.

El își va continua activitatea diplomatică și în timpul domniei lui Radu Șerban, când îl vom întâlni din nou la curtea imperială.

Stoica, marele vistier și apoi mare postelnic, a fost unul din cei mai credincioși și consecvenți partizani ai politicii lui Mihai Viteazul. Pentru serviciile aduse domnului el va fi răsplătit cu numeroase moșii în Țara Românească (mai ales în Gorj de unde era originar) dar și în Transilvania (moșiile Mariei Cristina fosta soție a lui Sigismund Bathory).

Alături de Stoica Rioșeanu sunt amintiți în diferite documente și alți boieri gorjeni, ce făceau parte din mica boierime și care vor sprijini și ei politica marelui voievod.

Într-o inscripție votivă din biserica Sf. Arhangheli din Benghești, județul Gorj, din 1729, este amintit „Jupan Mihai Bengescu vel spătar care au fost la Mihai vodă cel Viteaz”²⁸. Deși nu l-am identificat și în alte documente, el a existat luptând alături de ceilalți boieri gorjeni în bătăliile din perioada anilor 1594—1600.²⁹ A avut o fată, Stanca, care a fost prima soție a marelui clucer Rădu Buzescu³⁰.

Un alt însemnat colaborator al lui Mihai Viteazul este Lupu, originar din Glogova, paharnic al II-lea. El este amintit într-un hrisov din august 1595 când Mihai Viteazul îi dăruiește câteva sate din Mehedinți „... pentru credincioasa și dreapta sa slujbă ce a slujit Domniei mele și pentru vărsare de sânge ce a făcut înaintea domniei mele”³¹. Într-un alt document din 1613, document ce se găsește în original în patrimoniul Muzeului Județean Gorj, Radu-vodă Mihnea îi întărea lui Lupu, care devenise între timp mare paharnic, stăpânire a satelor din Mehedinți, cât și a satelor din Gorj (Șomănești, Rogojelu etc), sate dăruite încă de Mihai Viteazul „... pentru multă și binecredincioasă slujbă ce a slujit în multe vremuri”³².

Ceilalți boieri amintiți de noi în introducerea acestui studiu sunt cunoscuți doar din hrisoavele de dănie, de cumpărări sau confirmări de moșii sau țigani. Puținele izvoare de care dispunem, nu lămuresc suficient colaborarea sau participarea lor la acțiunile militare sau diplomatice ale lui Mihai Viteazul, deși este neîndoielnic faptul că împreună cu întreaga țară, ei au contribuit, într-o formă sau alta, la victorioasele acțiuni militare și politice ale domnului.

Cinstirea faptelor lui Mihai Viteazul de către gorjeni, au dus la ridicarea unui monument, la 25 septembrie 1932, în locul numit Poiana lui Mihai, lângă satul Schela, pe drumul ce leagă Gorjul prin pasul Vulcanului de Transil-

vania, Pe aici a trecut la sfârșitul lunii noiembrie 1600, Mihai Viteazul, când se găsea într-o situație dificilă, prin Deva, Beiuș, Oradea, Debrețin spre Viena pentru a cere ajutor împăratului Rudolf al II-lea. Inițiativa ridicării acestui monument din piatră și bronz a aparținut societății „Cultul Eroilor“ din Gorj³³.

Gorjenii alături de întreaga populație românească, prin colaboratorii și oștenii pe care i-au dat lui Mihai Viteazul și-au adus o contribuție însemnată la mărețele înfăptuiri ale viteazului voievod.

N O T E

- ¹ Documente privind Istoria României (D.I.R.), B, Țara Românească, sec. al XVII-lea, vol. I, Editura Academiei R.P.R., București, 1951, p. 135.
- ² Alexandru Ștefulescu, Documente slavo-române relative la Gorj, Tipografia N.D. Miloșescu, Târgu-Jiu, 1908, București 1975, p. 257.
- ³ Alexandru Ștefulescu, Mănăstirea Strâmba, Târgu-Jiu, 1906, p. 19 și următoarele; Nicolae Stoicescu, Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV—XVII, Editura enciclopedică română, București, 1971, pp. 91—93.
- ⁴ O. Lecca, Genealogia (Famiiliile boierești române), București, 1899, p. 68; Arhivele Olteniei, anul VI, nr. 34, Craiova, 1927, p. 424.
- ⁵ D.R.H., vol XI, pp. 252—253.
- ⁶ N. Stoicescu, Dicționar..., p. 164.
- ⁷ Idem, p. 250; O. Lecca, Genealogie..., p. 476.
- ⁸ Biblioteca Academiei Române, Doc. 104/MCLXXVI; N. Stoicescu, Dicționar..., p. 185.
- ⁹ N. Stoicescu, Oastea lui Mihai Viteazul în volumul „Mihai Viteazul“ (culegere de studii), Editura Academiei R.S.R., București, 1975, p. 78.
- ¹⁰ Idem, p. 79.
- ¹¹ Biblioteca Academiei, Documentul DCCXXXIV/56; D.I.R., sec. XVII, vol. I, p. 180; Alexandru Ștefulescu, Documente..., p. 306.
- ¹² Alexandru Ștefulescu, Gorjul istoric și pitoresc, Târgu-Jiu, 1906, p. 332.
- ¹³ Idem, p. 21.
- ¹⁴ N. Stoicescu, Dicționar..., p. 92.
- ¹⁵ Nicolae Iorga, Istoria lui Mihai Viteazul, Editura Militară, București, 1968, p. 282.
- ¹⁶ N. Stoicescu, Dicționar..., p. 92.
- ¹⁷ D.R.H., vol. XI, p. 414.
- ¹⁸ Idem, p. 138.
- ¹⁹ Istoria României, vol. II, Editura Academiei R.P.R., 1962, p. 956.
- ²⁰ Ion Sârbu, Istoria lui Mihai-Vodă Viteazul, domnul Țării Române

- nești, Editura Facla, Timișoara, 1976, p. 145.
- ²¹ D.R.H., vol. XI, p. 472.
- ²² N. Iorga, Istoria lui Mihai Viteazul, p. 304.
- ²³ Idem, p. 305.
- ²⁴ Idem, p. 321.
- ²⁵ Idem, p. 371.
- ²⁶ N. Stoicescu. Dictionar..., p. 92.
- ²⁷ Hurmuzaki, XII, p. 1231.
- ²⁸ C.V. Obedeianu, Staicu Bengescu, in Arhivele Olteniei, an. VI, nr. 34, nov.-dec. 1927 p. 424.
- ²⁹ Ibidem.
- ³⁰ O. Lecca, Genealogia..., p. 68.
- ³¹ D.R.H., vol. XI, p. 257.
- ³² Arhivele Olteniei, Craiova, 1939, p. 430.
- ³³ Ziarul Gorjanul, 6 octombrie 1932, p. 3.